

CINEMA^{per a} estudiants

CURS 2008 - 2009

Pel·lícula recomanada per a:
Batxillerats, Cicles Formatius i Formació d'Adults

Àrees i Temes:
Ciències Socials / Ètica / Segle XX / Guerra Civil

Las 13 Rosas

Direcció: Emilio Martínez-Lázaro.

Interpretació: Pilar López de Ayala (Blanca Brisac), Verónica Sánchez (Julia Conesa), Marta Etura (Virtudes González), Nadia de Santiago (Carmen), Gabriella Pession (Adelina García), Félix Gómez (Perico), Fran Perea (Teo), Enrico Lo Verso (Cánepa), Asier Etxeandía (Enrique), Alberto Ferreiro (Valentín).

Guió: Ignacio Martínez de Pisón; inspirat en el llibre "Trece rosas rojas" de Carlos López Fonseca. **Producció:** Pedro Costa i Enrique Cerezo. **Música:** Roque Baños.

Fotografia: José Luis Alcaine. **Muntatge:** Fernando Pardo. **Direcció artística:** Edou Hydallgo. **Vestuari:** Lena Mossum. **País:** Espanya. **Any:** 2007.

Durada: 132 min. **Gènere:** Drama.

Sinopsi

El dia 1 d'abril de 1939 les tropes de Franco entraven a Madrid i acabava la Guerra Civil Espanyola. Fugint de la sagnant repressió que s'acostava, molts republicans van deixar el país, però d'altres no van poder o no van voler, com les noies protagonistes d'aquesta història real basada en el llibre *13 Rosas Rojas*, de Carlos López Fonseca. Franco va prometre que només serien castigats els que tinguessin delictes de sang i cap d'aquestes noies en tenia. Les van detenir al mes d'acabar la guerra, van sofrir durs interrogatoris policials i finalment van ser traslladades a la presó de Las Ventas. A les 13 detingudes, que les seves companyes van batejar com "les menors" per la seva curta edat, les van acusar d'ajuda a la rebel·lió i d'haver planejat un atemptat contra Franco, un atemptat irreal però que donava base a l'acusació.

Llegeix el següent text, on es recullen algunes de les explicacions que Emilio Martínez-Lázaro dóna sobre la seva pel·lícula i contesta les següents preguntes:

- Quina és la principal dificultat amb què el director es troba a l'hora d'explicar els fets històrics en forma de relat cinematogràfic?
- Què és el que li inspirarà a explicar la història en la forma en la qual ho fa?
- Amb quins elements dramàtics pretén aconseguir que l'espectador s'identifiqui amb els personatges?

Notes del director

... En una pel·lícula, l'aparença física, la manera de moure's, de parlar, de les heroïnes i dels herois, és determinada per l'actor i el guió, i el públic no pot posar la seva imaginació gaire més allà de les imatges de la pantalla. Llavors, tots sabem que una pel·lícula històrica és una petita traïció a la història i alhora pot ser fidel a les dades més importants del fet real, que és la que jo he intentat fer en LES 13 ROSES. El més difícil per a mi va ser decidir des de quin punt de vista anava a comptar la història de "les tretze roses", que d'entrada era molt rica. El que se sabia dels personatges, que no és gaire, els feia molt atractius, i d'altra banda eren unes noies molt normals. Les seves vides no eren especialment aventureres; la majoria d'elles treballaven en els serveis socials de la República. No teníem material per novel·lar la història, però d'altra banda no feia cap falta, ja que la part novel·lesca del relat és desgraciadament la seva tragèdia final. Però em preocupava no poder donar amb el punt de vista adequat des del qual havia d'explicar aquesta història. I li donava moltes voltes, i em parlaven d'unes víctimes d'una manera que em feia pensar en "les tretze roses" com en unes pobres idiotes que passaven per allà i que les van agafar i les van posar al mur i les van afusellar, gairebé com una espècie d'equivocació. I clar, la història no és per a res així. Va ser una cosa molt premeditada; a elles i a ells, els van matar per fer un gran escarment i perquè a ningú, especialment a la joventut, no se li ocorregués militar en partits d'esquerres clandestins. Va ser una mica molt ben planificat pel règim franquista tot just guanyar la guerra.

Jo no sabia com serien ni el seu grau de compromís polític. I llavors va succeir una cosa molt bonica. Vam anar a València, Pedro Costa, el productor; Ignacio Martínez de Pisón, el guionista, i jo, a veure Mari Carmen Cuesta, que és una supervivent de l'època. Era amiga d'aquestes noies, íntima amiga d'una d'elles, i va viure tots aquells dies a la presó fins que les van treure per afusellar-les i després va passar un munt d'anys a la presó. Em va impressionar molt la seva vitalitat. Té molts anys, però parla amb un entusiasme juvenil increïble. I en ella, en la seva energia sorprenent, vaig començar a veure "les tretze roses". Per la manera en la qual ens explicava la història, plena de vitalitat, vaig començar a imaginar com seria als quinze anys, quan va succeir tot. I en sortir de la casa de Mari Carmen Cuesta recordo que els vaig dir a Pedro i a Ignacio: "Ja sé com és la pel·lícula, ja sé per on començarem". Aquest va ser el punt de partida per contar una història que no era aquesta història planyívola que semblava ser a l'ambient, que era explicar amb molta pena el que havia passat. Em vaig adonar que la història tractava d'unes heroïnes i no només d'unes víctimes...

... A les noies, els van fer un consell de guerra i les van acusar d'auxili a la rebel·lió, és a dir, perquè no s'havien rebel·lat contra la República i per pertànyer a un partit polític declarat proscrit i d'esquerres. Per això les van condemnar a mort. Així estaven les coses en aquella època. I usant-les, a elles, van decidir donar un gran escarment arran d'un atemptat que es va fer contra un comandant de la Guàrdia Civil a

Talavera de la Reina en el qual van ser assassinats ell, la seva filla i el seu xofer. Encara avui no és clar si els culpables van ser d'esquerres, però a la pel·lícula he donat per fet que va ser així. La resposta va ser l'afusellament de cinquanta i tants joves en una sola nit al cementiri de l'Almudena. Vuit de les noies eren menors quan les van afusellar. Vaig pensar que el que calia posar davant d'aquest final tan tremend era com eren elles de veritat. Com tot el que passava en les seves vides a partir que les tropes de Franco entren a Madrid, que és el començament de la pel·lícula, no podia conduir de cap manera a un afusellament...

... El context històric hem tractat de descriure'l ràpidament. M'interessava sobretot explicar l'ambient en el qual es movien aquestes noies. Era una atmosfera terrorífica; la victòria franquista es va produir amb els feixismes europeus a l'apogeu. Sense protestes a l'estranger, Franco es va dedicar a l'extermini sistemàtic de l'oposició política a Espanya. No solament havia guanyat la guerra amb gairebé un milió de morts, i

allò havia estat horrible per les dues parts, ja que també per la part republicana hi va haver unes matances totalment inexcusables, sinó que ell va imposar la pau, a la seva manera. És a dir, la pau dels cementiris. I es van disposar a netejar Espanya del que ells consideraven "rojos", que eren tots, des d'un liberal moderat fins un anarquista... Això, durant un munt d'anys. Sense dubte a la pel·lícula era essencial entremesclar el relat èpic amb la vida personal d'aquestes noies, perquè l'espectador s'identifiqui, perquè simpatitzin amb Júlia, amb Blanca, amb Victòria... Havia d'anar a escenes més íntimes i vaig pensar que aquestes noies, per l'edat que travessaven, era segur que tenien xicots, i el primer, o el segon que més els importava junt amb la situació política eren aquests nois. Una barreja d'històries que de vegades ratllen en el costumisme, i una narració bàsicament èpica, que ens dirigeix cap a aquest final tràgic a què jo vull dir heroic.

En las páginas 5, 6, 7 y 8 hemos resumido dos artículos (el primero en castellano y el segundo en catalán) relacionados con la película Las 13 Rosas. Después de leerlos, reflexiona y explica cómo crees que era el ambiente cotidiano que rodeaba a las protagonistas.

La corta vida de trece rosas

Lola Huete Machado. El País (11/12/2005).

Fue uno de los episodios más crueles de la represión franquista. El 5 de agosto de 1939, trece mujeres, la mitad menores, fueron ejecutadas ante las tapias del cementerio del Este. Su historia sigue viva hoy en forma de libros, teatro, documentales y cine.

... Corría la noche del 4 de agosto de 1939. Hacía cuatro meses que había terminado la Guerra Civil. Madrid, destruida y vencida tras tres años de acoso, de bombardeos y resistencia ante el ejército sublevado, intentaba adaptarse al nuevo orden impuesto por el general Franco, un régimen que iba a durar cuatro décadas.

En el ambiente de ese verano de posguerra –tristísimo para unos y glorioso para otros–, se mezclaban las ruinas de los edificios y la pobreza de sus pobladores con las dolorosas secuelas físicas y psicológicas de la contienda. Y, sobre todo, abundaban ya la propaganda y la represión. El día a día de la capital estaba marcado por las denuncias constantes de vecinos, amigos y familiares; por la delación, los procesos de depuración en la Administración, en la Universidad y en las empresas; por las redadas, los espías infiltrados en todas partes, las detenciones y las ejecuciones

sumarias. En junio habían comenzado, incluso, los fusilamientos de mujeres.

... “Reunido el Consejo de Guerra Permanente número 9 para ver y fallar la causa número 30.426 que por el procedimiento sumarísimo de urgencia se ha seguido contra los procesados (...) responsables de un delito de adhesión a la rebelión (...) Fallamos que debemos condenar y condenamos a cada uno de los acusados (...) a la pena de muerte”, dice la sentencia. A Julia (Julia Conesa Conesa) la acusaban hasta de haber sido “cobradora de tranvías durante la dominación marxista” ...

... Quince de los ajusticiados ese 5 de agosto de 1939 eran menores de edad, entonces establecida en los 21 años. Por su juventud, a estas mujeres se las comenzó a llamar “las trece rosas”, y su historia se convirtió pronto en una de las más conmovedoras de aquel tiempo de odio fratricida y fascismo...

... Ellas se llamaban Ana López Gallego, Victoria Muñoz García, Martina Barroso García, Virtudes González García, Luisa Rodríguez de la Fuente, Elena Gil Olaya, Dionisia Manzanero Sala, Joaquina López Laffite, Carmen Barrero Aguado, Pilar Bueno Ibáñez, Blanca Brisac Vázquez, Adelina García Casillas y Julia Conesa Conesa. Eran modistas, pianistas, sastras, amas de casa, militantes todas, menos Brisac, de la JSU (*). El suyo se considera uno de los castigos más duros a los vencidos de la posguerra. Una respuesta, dicen, al asesinato del comandante de la Guardia Civil, Isaac Gabaldón, a su hija y su chófer el 27 de julio anterior.

“El número de detenciones diarias en la capital era muy variable en 1939, aunque muchos días la información titulada ‘Detención de autores de asesinato’ estaba formada por más de cien nombres...”, escribe Pedro Montoliú en su reciente e interesante libro *Madrid en la posguerra, 1939-*

1946. Los años de la represión (editorial Sílex) que le ha supuesto cuatro años de investigación y en el que describe el ambiente de aquel tiempo: “Los peores meses fueron junio, con 227 fusilados; julio, con 193; septiembre, con 106; octubre, con 123, y noviembre, con 201. Por días, los más sangrientos fueron el 14 de junio: 80 fusilados; 24 de junio, 102; 24 de julio, 48; el 5 de agosto, 56. (...) Ese día, y 48 horas después de dictar sentencia, fueron fusiladas las ‘trece rosas’, de entre 18 y 23 años, que habían intentado reconstruir la JSU en la clandestinidad”...

... Las trece rosas fueron elegidas para morir entre las 4.000 reclusas hacinadas en Ventas en un espacio pensado para 400 (más de 280.000 presos políticos se contaban en 1939 en España)...

(*) JSU: Juventudes Socialistas Unificadas

La presó de les dones de Palma

David Ginard i Féron

1939, amb l'arribada de centenars de dones procedents de l'antiga zona

... Durant la major part de la guerra el nombre de dones internades a Can Sales fou bastant petit. Tal vegada, per aquest motiu, ens consta que el tracte que rebien les preses era relativament benigne ... L'alimentació -consistent en un plat de mongetes blanques per dinar, i el suc d'aquestes per sopar- era molt escassa. De tota manera, estaven permeses les trameses de l'exterior ... Rebien amb certa freqüència la visita d'un metge. Els serveis religiosos eren obligatoris i, a partir de 1938, les dones havien de cantar els himnes feixistes ... Quant a les instal·lacions, en aquella època es feien servir dues habitacions on es trobaven allotjades les preses, un menjador, dos despatxos, un excusat, una cuina, i una cel·la de càstig d'un metre d'amplària per un de llargària, el qual fou poc utilitzat ...

La situació dins aquesta presó es començà a deteriorar a partir de la situació dins aquesta presó es començà a deteriorar a partir de la republicana ... Es tractava, en general, de recluses amb elevades condemes -sovint amb pena de mort commutada-. El juny de 1942 el nombre de preses era de 940. D'aquesta manera, i encara que la part de l'edifici utilitzada anteriorment com a local de Falange fos habilitada per a instal·lar noves preses, la massificació aviat esdevingué insuportable.

L'alimentació també era escassíssima; tal i com indiquen els testimonis "es el sitio en el que más hambre hemos pasado. Nos daban unas hierbas hervidas con un poco de arroz o patatas, que tenían tantas hormigas que al final nos lo comíamos con hormigas y todo, ya que era imposible quitarlas". No ha d'estranyar, per tant, que a partir d'un cert moment "empezamos a ponernos todas debilísimas, tan débiles, que casi no nos podíamos mover ...". Ens consta que les preses comptaren amb la solidaritat de la població mallorquina, fet destacable atesa l'extrema penúria que es patia aleshores a l'illa ... Així, per exemple, els pescadors de Palma enviaven desinteressadament peix a les preses -part del qual, en lloc d'esser distribuït gratuïtament, era desviat per l'administració de la presó cap a l'economat-. En qualsevol cas aquest ajut resultà del tot insuficient, fins al punt que testimonis de l'època expliquen que es produïren diversos casos de mort per inanició ...

Extret de l'article *Matilde Landa i la presó de les dones de Palma* de David Ginard i Féron
www.cefid.uab.es/files/comunicIII-3.pdf

FOTOS: 1. Presó de Palma de Mallorca; 2 i 3. Presó Las Ventas de Madrid, processó del Corpus, any 1939; 4. Presó Las Ventas, taller de confecció, anys 40; 5. Presó de Sevilla, pati de dones; 6. Dones i els seus fills a la presó.

Lee este texto sobre la pena de muerte y coméntalo en clase

- Fíjate en el listado de delitos castigados con la pena de muerte en China. Crees que es justo o injusto este tratamiento penal? ¿Por qué?
- Reflexiona sobre el hecho de cómo el lugar de tu nacimiento puede marcar tu vida. Crees justa la gran diferencia de tratamiento que un mismo ser humano puede recibir según el lugar donde viva? ¿Por qué?
- ¿Qué piensas de la información sobre la extracción de órganos a condenados?

La pena de muerte en China

Para comprender los motivos de un número tan elevado de condenas y ejecuciones en China hace falta en primer lugar mirar cuáles son los delitos punibles con la pena de muerte. Son 68 entre los que se encuentran: evasión de impuestos (noviembre 1995), apropiación indebida, agresión de un agente de policía; y además: fraude, intento de homicidio, juegos de azar, bigamia, robo habitual, gestión de un burdel, protección de un asesino, robo con escalo, gamberrismo, causar heridas, posesión ilegal de armas de fuego, perturbación de la vida de los ciudadanos, saqueo de la propiedad, matanza de un tigre, alteración del orden público, contrabando de coches, envenenamiento de ganado, publicación de material pornográfico, venta de falsas facturas, venta de pieles de dos pandas gigantes, robo de vacas, caballos, camellos, venta de falsos certificados de nacimiento, venta de falsos certificados de esterilidad, venta de dinero falsificado y naturalmente todos los delitos generalmente considerados graves.

Se cree que miles de personas son ejecutadas cada año, a veces en ejecuciones masivas como consecuencia de procesos sumarios. Las autoridades chinas no publican estadísticas sobre las condenas a muerte consideradas «secretos de estado». Amnistía Internacional cree que las cifras reales son más elevadas de las que se tiene noticia,

La condena a menudo se conmina en lugares públicos y el condenado es expuesto al público.

No es raro que a los acusados les sea negado el derecho a tener un abogado; cuando se les concede, el proceso se lleva a cabo en muy poco tiempo, y tan sólo se dispone de uno o dos días para preparar la defensa. Después de la condena, los acusados tienen de tres a diez días para apelar.

Son muchos los testimonios que indican que la pena de muerte se usa de manera discriminatoria respecto a las clases sociales inferiores. A menudo las únicas pruebas contra los acusados son confesiones obtenidas bajo tortura, consideradas y aceptadas prueba suficiente. Es preocupante la práctica de extraer órganos a los condenados a muerte ejecutados, sin su previo consentimiento. Se cree que a menudo se ejecutan condenas precisamente para conseguir órganos para trasplantes.

Desde el primero de enero de 1997, China ha adoptado como método de ejecución, la inyección letal. Pero normalmente las condenas a muerte se ejecutan con un tiro en la nuca.

En octubre de 1997 una revisión del Código Penal llevó a la abolición de las condenas a muerte, con suspensión de dos años para las ya conminadas, para los menores de dieciocho años. Durante este período los condenados están destinados a trabajos forzosos. En el caso de los menores, la suspensión permite al menor alcanzar la mayoría de edad y ser ejecutado sin problemas.

De todos modos parece que en el último año el número de ejecuciones se ha reducido a la mitad. Es difícil saber si el cambio se debe a la falta de información o a una inversión real de la tendencia. Al no haber cambiado los canales de información, se podría afirmar que nos encontramos ante una disminución real del número de ejecuciones.

No matarás (Por qué es necesario abolir la pena de muerte) Mario Marazziti. Ediciones Península S.A., Barcelona 2001

ORGANITZA

CINEMA per a **estudiants**

INFORMACIÓ I RESERVA

cinemaperaestudiants@cinemacultural.es
Telf. 935403698 / 660070129. Fax.935555070

AMB EL SUPORT DE

Ajuntament de Badalona (Àrea d'Educació)
Ajuntament de l'Hospitalet de Llobregat (Educació i Cultura)
Ajuntament de Mataró (Educació)
Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet (Educació)
Ajuntament de Terrassa (Educació)
Diputació de Barcelona (Àrea de Cultura. Àrea d'Educació)

COL.LABOREN

Centres de Recursos Pedagògics
Maresme I, Maresme III i Ciutat de Badalona